

od tega 15% tujcev, je leta 1980 živelo okrog 500 do 600 Slovencev. Največ jih je prišlo iz severovzhodne Slovenije, redkejši pa so bili priseljenci iz Koroške, Dolenjske in ožje ljubljanske regije. Navzočnost tujcev v mestu je najbolj vidna v starem mestnem jedru ter v sosednjem Neckarstadtu, torej v manj urejenih predelih, kjer so stanarine nižje.

Tudi za geografa so dragocene marsikatere ugotovitve in navedbe o zdomcih, ki so prikazane v razdelkih »Prišli so in ostali« ter »Njihov vsakdanjik«. Prikazani so smotri in vzroki za odhod naših ljudi v tujino, začetne težave v prilagajanju novemu delovnemu in življenjskemu okolju kakor tudi namere za naložbe njihovih prihrankov v domovini bodisi v obrtno proizvodne dejavnosti, bodisi v zgraditev hiše, obrtnih delavnic, ali v preureditev stanovanj. Skratka, v knjižici najdemo številne dragocene odgovore na vprašanja, ki se nam zastavljajo ob zdomstvu, njihovem pogostem obiskovanju domačih krajev ter ob čedalje pogostejših spremembah, ki se kažejo v preoblikovanju tistih naselij, od koder so šli mladi ljudje za kruhom v tujino.

M. Natek

O zamejskih Slovencih na Koroškem

Novejše geografske študije o Slovencih na avstrijskem Koroškem

V preteklih nekaj letih je bilo napisanih precejšnje število člankov, razprav in študij o Slovencih, ki živijo v zamejstvu. Geografske publikacije vse od 3/4—1973 številke Geografskega obzornika, ki je bila v celoti posvečena tej tematiki, niso izčrpneje poročale o omenjeni raziskovalni dejavnosti dela naših, slovenskih geografov. Socialnogeografsko analizo Koroške v Avstriji najdemo prej v sociološko-politoloških publikacijah in revijah, ki so tiskane tostran ali onstran meje, kot pa da bi jo uzrli v geografski literaturi. Pred kratkim je izšel v založbah »Komunist« in »Drava« obsežen zbornik znanstvenih in strokovnih prispevkov z naslovom »Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes«, ki je vzpodbudil pisca pričujočega razmišljanja, da predstavi vsaj nekaj del, ki s pomočjo geografskih metod kažejo in analizirajo družbene in gospodarske procese na avstrijskem Koroškem. Pregled del je naključen in omejen na preteklo triletno obdobje.*

Jubilejni zbornik Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu, ki je izšel ob 25. obletnici te ustanove, objavlja med drugimi rezultate raziskave o gravitacijskem zaledju dijakov gimnazije. Avtor Vladimir K l e m e n č i č ugotavlja, »da je sorazmerno največ dijakov iz večine občin dvojezičnega ozemlja« pri čemer ugotovi, da obstoja tesna korelacijska zveza med številom dijakov in možnostmi prevoza z javnimi prometnimi sredstvi. Ker je opredelil gravitacijo za 25-letno obdobje in za vse kdajkoli vpisane dijake s stalnim bivališčem, izkazuje karta območja vplivnosti gimnazije več kot 300 naselij dijakov, ki so obiskovali to slovensko izobraževalno institucijo na Koroškem. Bivališča dijakov se razprostirajo na Južnem Koroškem vse od Šmohorja na zahodu do Krčanj pod Svinjo na vzhodu. Izmed 2007 dijakov, ki so doslej prisostvovali pouku na

* Obravnavane bodo naslednje razprave: — Vladimir K l e m e n č i č: *Gravitacijsko zaledje dijakov ZG za Slovence v Celovcu*. Jubilejni zbornik: 25 let Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu, Celovec 1982, str. 110/114; — Vladimir K l e m e n č i č: *Regionalno in socialno poreklo dijakov ZG za Slovence v Celovcu v šolskem letu 1982–83*. Letno poročilo, Celovec 1983, str. 66; — Vladimir K l e m e n č i č, Matjaž K l e m e n č i č: *Položaj slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem v luči historičnih in socialnogeografskih procesov*. Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes, Ljubljana/Celovec 1984, str. 92

Zvezni gimnaziji za Slovence v Celovcu, jih je bilo največ iz občine Pliberk (13.7%); nad sto dijakov pa je imelo stalna bivališča še v občinah Železna kapla (5.8%), Globasnica (5.0%), Škocjan (5.0%), Bilčovs (7.4%), Sele (6.9%), Borovlje (5.4%) in Šentjakob (5.4%). Ker je študija usmerjena v prikaz prostorske razsežnosti gravitacijskega območja gimnazije v korelaciji z razprostranjenostjo slovenskega življa na Koroškem in v Avstriji nasploh bi pričakovali, da bo osvetlila tudi problem pomanjkljivega odziva na to možnost izobraževanja iz nekaterih območij dvojezičnega ozemlja. Vzroke bi avtor gotovo našel v socialni, ekonomski ali socialnogeografski pogojenosti življenja v določenih območjih Koroške. Za jubilejni zbornik pa razprava, ki bi segala preko obsežne analize, in bi bila obenem še problemsko zasnovana, najbrž ne bi bila primerna.

Dopolnitev in delni odgovor na zastavljeno vprašanje daje bralcu Vladimir Klemenčič tudi v študiji, ki je objavljena v *Šestindvajsetem letnem poročilu Zvezne gimnazije za Slovence*. V članku o regionalnem in socialnem poreklu dijakov šolskega leta 1982/83 ugotavlja avtor, poleg regionalnega porekla tudi način prihajanja v šolo (oziroma bivanja) in poklicno strukturo staršev dijakov Zvezne gimnazije za Slovence. Medtem ko se letni pregled porekla 510. dijakov bistveno ne razlikuje od analize, ki je bila opravljena leto poprej, daje vpogled v socialnoekonomsko podobo gospodinjstev novo kvalitativno vrednost temu podatku. Ne preseneča, da je veliko dijakov iz delavskih gospodinjstev (37.5%), pač pa dejstvo, da gimnazijo obiskuje število kmečkih gospodinjstev na avstrijskem Koroškem nesorazmerno veliko otrok iz prav teh kmečkih družin (18.2%). Posebno velik je ta odstotek v okraju Beljak, kjer je ena tretjina dijakov Zvezne gimnazije za Slovence iz kmečkih družin; absolutno nadpovprečno veliko (45 dijakov) pa je še število dijakov te poklicne strukture tudi iz velikovškega okraja. V kategoriji družin izobražencev (12.5%) prednjači mesto Celovec; — skupaj s kategorijo uslužbencev in strokovnih delavcev pa predstavlja ta kategorija gospodinjstev, za delavsko, najvišji delež (31.2%).

Vladimir in Matjaž Klemenčič v študiji *O položaju slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem v luči historičnih in socialnogeografskih procesov* še podrobneje obravnavata socialnogeografske razmere na avstrijskem Koroškem, izhajajoč iz poprejšnjih raziskav.

Članek, ki je izšel v že zgoraj imenovanem zborniku »Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes«, obravnava različne, predvsem s socialnogeografskimi metodami zaznavne oblike diskriminacije slovenskega življa. Poleg že dokaj znanih ugotovitev o svojevrstni manipulaciji z jezikom in jezikovnimi skupinami, ki so odraz skoraj vseh povojnih popisov v Avstriji, navajata avtorja — lahko bi jim dejali kar »veseloigrske« podrobnosti o popisu posebne vrste v Avstriji. Njuna karta, ki prikazuje sto in več procentno udeležbo krajanov (po posameznih krajih Koroške) ob priliki te registracije njihove nacionalnosti, dovolj nazorno prikazuje mahinacije in neresnosti, ki so bile odraz tega »popisa«. Ugotavljata tudi, da se z razvojem industrijske družbe Slovenci na Koroškem oddaljujejo od enakopravnosti in izenačenosti z večinskim narodom. Instrumenti usmerjanja družbenega in tehnološkega razvoja ter urejanja prostora služijo oblastem, vedé ali nevede, kot sredstvo diskriminacije na mnogih področjih dejavnosti posameznika oz. socialnogeografskih skupin. Prostor slovenske poselitve v Avstriji je zapostavljen v gospodarskem razvoju, možnosti izobraževanja in zaposlovanja so omejene ... Avtor tega zapisa lahko le pritrdi ugotovitvi, da Koroški Slovenci niso izrabili

prednost naravnih danosti za razvoj turizma. Z malimi obrati niso kos velikopotezno zasnovanim in v inovacije usmerjenim turističnim obratom, ki so v lasti nemškega avtohtonega, predvsem pa doseljenega prebivalstva. Zaradi manjše kapitalne sposobnosti obrati, ki so v lasti Slovencev, niso deležni ugodnosti kreditiranja in subvencioniranja v taki meri kot tisti, s katerimi razpolagajo pripadniki večinskega naroda, katerih začeta, lastna investicijska sposobnost daleč presega zmožnosti slovenskega prebivalstva.

Posledice diskriminacije se odražajo v skromni socialni mobilnosti slovenskega in vsega prebivalstva na narodnostno mešanem ozemlju Koroške. Odstotek kmečkega prebivalstva tod močno presega odstotek istega na Koroškem, kar izpričuje zaostajanje gospodarskega razvoja na južnem Koroškem. V ilustracijo povejmo, da je delež iz kmečkih gospodinjstev v Zvezno gimnazijo za Slovence vpisanih dijakov znašal povprečno 34% (v obdobju 1957—1973), da pa je bilo istočasno, ob popisu 1971, registriranih na Koroškem le 13% kmečkih gospodinjstev. Nizek je tudi delež zaposlenih v terciarnih dejavnostih. Slovenci oblikujejo na narodnostno mešanem ozemlju pretežno delavsko-kmečka gospodinjstva, ki črpajo dohodek kar iz treh skromnih virov: iz kmetijstva, iz kmečkega turizma (ali trgovine) in iz zaposlitve ponavadi enega člana družine zunaj doma v industriji.

Troje omenjenih del ugotavlja z družbenimi in ekonomskimi tokovi v Avstriji in Evropi skladno prostorsko in socialno preobrazbo pokrajine in prebivalstva, ki živi na narodnostno mešanem ozemlju Južne Koroške. Iz agrarne pokrajine, v kateri žive Slovenci, se ta preobraža v turistično, proces deagrarizacije pa je zajel večji del tega prostora in ga že skoraj v popolnosti urbaniziral. Vedno bolj pa je omenjeno ozemlje pomembno tudi za tranzitne tokove oz. prometnice, ki vodijo čez eno v številne evropske regije. Zaradi tega je védenje o socialnogeografski strukturi in preobrazbi tega prostora prepotrebna raziskovalna tema geografske znanosti.

A. Gosar

Dvojezična Koroška. Seznam dvojezičnih krajevnih imen južne Koroške. *Zweisprachiges Kärnten. Zweisprachiges Ortsverzeichnis von Südkärnten.* Sestavila Franc Kattinig in Janko Zerzer, 151 strani, Celovec 1982.

Drobno, a nadvse koristno in potrebno delo je izdala in založila Družba sv. Mohorja ob sodelovanju Krščanske kulturne zveze, Našega tehnika in Slovenskega informacijskega centra v Celovcu. Po letu 1945 je to že četrti dvojezični seznam krajevnih imen na Koroškem (L. S i e n č n i k in B. G r a f e n a u e r, 1945; B. S i n g e r, 1970 in V. K l e m e n č i č, 1972).

Prvi del knjižice obsega slovensko-nemški abecedni seznam krajevnih imen (str. 9—79), drugi pa nemško-slovenski pregled (str. 81—151). Za vsako naselje je navedena ustrežna pošta in karakteristična telefonska številka, pripadnost občini in župniji, političnemu in sodnemu okraju. Posebej so označena naselja z dvojezičnimi topografskimi napisi po Zveznem zakonu z dne 6. julija 1972, kakor tudi naselja z dvojezičnimi topografskimi napisi na podlagi odredbe zvezne vlade z dne 31. maja 1977 k zveznemu zakonu z dne 7. julija 1976.

Podrobnejši pregled naselij nam pokaže: med 942 naselji, kolikor jih je na dvojezičnem ozemlju Koroške, je bilo leta 1972 200, to je 21,2% naselij z dvojezičnimi napisi, leta 1977 le še 91 ali 9,7% naselij. Nadalje ugotovimo, da je samo 75 naselij iz leta